

PH. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam,
Naufistrata,

Et quod tuo viro oculi doleant? *NA.* Cupio. *PH.* Me
ad cœnam voca.

NA. Pol vero voco. *DE.* Eamus intro hinc. *NA.* Fiat.

Sed ubi est Phœdria

Judex noster? *PH.* Jam hic faxo aderit. Vos valetate, et
plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

P. T E R E N T I I
H E C Y R A

ACTA LUDIS ROMANIS, SEX. JULIO
CÆS. CN. CORNELIO DOLABELLA, Æ-
DIL. CUR. NON EST PERACTA TOTA.
MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII, TI-
BIIS PARIB. CN. OCTAVIO. T. MANLIO
COSS. RELATA EST ITERUM LUDIS FU-
NEBRIBUS. RELATA EST TERTIO, Q.
FULVIO, L. MARCIO ÆDILIBUS CURU-
LIBUS.

Personæ.

PROLOGUS.
PHILOTIS, *meretrix.*
SYRA, *anus.*
PARMENO, *servus.*
LACHES, *senex.*
SOSTRATA, *mulier.*

PHIDIPPUS, *senex.*
PAMPHILUS, *adolescens.*
MYRRHINA, *mulier.*
SOSIA, *servus.*
BACCHIS, *meretrix.*

Personæ mutæ.

PHILUMENA.
SCIRTUS, *puer.*
NUTRIX.
ANCILLÆ, *Bacchidis.*

H E C Y R A E
A R G U M E N T U M,

C. S U L P I C I O A P O L L I N A R I
A U C T O R E.

UXOREM duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans Virgini vitium obtulit:
Ejusque, per vim quem detraxit, annulum
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit.
Hanc Mater utero gravidam, ne id sciat socrus,
Ut ægram ad sese transfert. Revenit Pamphilus:
Deprehendit partum, celat: uxorem tamen
Recipere non volt. Pater incusat Bacchidis
Amorem. Dum se purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ forte agnoscit Myrrhina.
Uxorem recipit Pamphilus cum Filio.

P.

P. T E R E N T I I
H E C Y R A.

P R O L O G U S.

HECYRA est huic nomen fabulæ. Hæc cum data
Est nova, novum intervenit vitium et calamitas,
Ut neque spectari, neque cognosci potuerit:
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occuparat. Nunc hæc plane est pro nova:
Et is, qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum possit vendere.
Alias cognostis ejus: quæso, hanc noscite.

A L T E R P R O L O G U S.

ORATOR ad vos venio ornatu prologi;
Sinite exorator sim; eodem ut jure uti senem
Liceat, quo jure sum usus adolescentior,
Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
Ne cum poeta scriptura evanesceret.
In his, quas primum Cæcili didici novas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.
Quia scibam dubiam fortunam esse scenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere cœpi, ut ab eodem alias discerem

R r 2

Novas

Novas studiose, ne illum ab studio abducerem.
 Perfeci ut spectarentur: ubi sunt cognitæ,
 Placitæ sunt. Ita poetam restitui in locum,
 Prope jam remotum, injuria advorsarium
 Ab studio, atque ab labore, atque arte musica.
 Quod si scripturam sprevissem in præsentia, et
 In deterrendo voluissem operam sumere,
 Ut in otio esset, potius quam in negotio;
 Deterruissem facile, ne alias scriberet.

Nunc quid petam, mea causa, æquo animo attendite.
 Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium
 Nunquam agere licitum est, ita eam oppressit calamitas.
 Eam calamitatem vostra intelligentia
 Sedabit, si erit adjutrix nostræ industriæ.
 Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
 Funambuli eodem accessit expectatio;
 Comitum conventus, strepitus, clamor mulierum
 Fecere, ut ante tempus exirem foras.
 Vetere in nova cœpi uti consuetudine,
 In experiundo ut essem. Refero denuo;
 Primo actu placeo: cum interea rumor venit,
 Datum iri gladiatores: populus convolat:
 Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
 Ego interea meum non potui tutari locum.
 Nunc turba nulla est: otium, et silentium est.
 Agendi tempus mihi datum est: vobis datur
 Potestas condecorandi ludos scenicos.

Nolite

Nolite finire per vos artem musicam
 Recidere ad paucos. Facite, ut vestra auctoritas
 Meæ auctoritati fautrix adjutrixque sit.
 Si nunquam avare pretium statui arti meæ,
 Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
 Quam maxime fervire vestris commodis;
 Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
 Studium suum, et se in vestram commisit fidem,
 Ne eum circumventum inique iniqui irrideant.
 Mea causa causam accipite, et date silentium,
 Ut lubeat scribere aliis, mihi que ut discere
 Novas expediat, posthac pretio emtas meo.

A C T U S I. S C E N A I.

P H I L O T I S, S Y R A.

PER pol quam paucos reperias meretricibus
 Fideles evenire amatores, Syra.
 Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi,
 Quam sancte, ut quivis facile posset credere,
 Nunquam, illa viva, ducturum uxorem domum!
 En, duxit. *SY.* Ergo propterea te sedulo
 Et moneo, et hortor, ne cujusquam misereat,
 Quin spolies, mutiles, laceres, quemque nacta sis.
PH. Utin' eximium neminem habeam? *SY.* Neminem:
 Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,

Quin

Quin ita paret sese, abs te ut blanditiis suis
Quam minimo pretio suam voluptatem expleat.

Hiscine tu, amabo, non contra infidiabere?

PH. Tamen potest eandem injuriam esse omnibus.

SY. Injuriam autem est ulcisci adversarios?

Aut qua via te captent illi, eadem ipsos capi?

Eheu me miseram! cur non aut istæc mihi

Ætas et forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTUS I. SCENA II.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

SENEX si quæret me, modo isse dicito
Ad portum percontatum adventum Pamphili.

Audin', quid dicam, Scirte? si quæret me, uti

Tum dicas: si non quæret, nullus dixeris;

Alias ut uti possim causa hac integra.

Sed videon' ego Philotium? unde hæc advenit?

Philotis, salve multum. *PH.* O salve, Parmeno.

SY. Salve mecastor, Parmeno. *PA.* Et tu edepol, Syra.

Dic mihi, Philoti, ubi te oblectasti tam diu?

PH. Minime equidem me oblectavi, quæ cum milite

Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo:

Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.

PA. Edepol te desiderium Athenarum arbitror,

Philotium, cepisse sæpe, et te tuum

Consilium

Consilium contempsisse. *PH.* Non dici potest,

Quam cupida eram huc redeundi, abeundi a milite,

Vosque hic videndi, antiqua ut consuetudine

Agitarem inter vos libere convivium.

Nam illi haud licebat nisi præfinito loqui

Quæ illi placerent. *PA.* Haud opinor commode

Finem statuisse orationi militem.

PH. Sed quid hoc negoti est? modo quæ narravit mihi

Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi

Fore, ut ille, hac viva, posset animum inducere

Uxorem habere. *PA.* Habere autem? *PH.* Eho tu, an

non habet?

PA. Habet: sed firmæ hæc vereor ut sint nuptiæ.

PH. Ita Di Deæque faxint, si in rem est Bacchidis.

Sed qui istuc credam ita esse? dic mihi, Parmeno.

PA. Non est opus prolato: hoc percontarier

Desiste. *PH.* Nempe ea causa, ut ne id fiat palam.

Ita me Dii amabunt, haud propterea te rogo, ut

Hoc proferam, sed ut tacita mecum gaudeam.

PA. Nunquam tam dices commode, ut tergum meum

Tuam in fidem committam. *PH.* Ah, noli, Parmeno:

Quasi non tu multo malis narrare hoc mihi,

Quam ego, quæ percontor, scire. *PA.* Vera hæc præ-

dicat:

Et illud mi vitium est maximum. Si mihi fidem

Das te taciturnam, dicam. *PH.* Ad ingenium redis.

Fidem do, loquere. *PA.* Ausculta. *PH.* Istic sum. *PA.*

Hanc Bacchidem

Amabat,

Amabat, ut cum maxume, tum Pamphilus,
 Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit:
 Et hæc, communia omnium quæ sunt patrum,
 Sese senem esse dicere, illum autem esse unicum.
 Præfidium velle se senectuti suæ.
 Ille se primo negare: sed postquam acrius
 Pater instat, fecit animi ut incertus foret,
 Pudorin' anne amori obsequeretur magis.
 Tundendo atque odio denique effecit senex:
 Despondit ei gnatam hujus vicini proxumi.
 Usque illud visum est Pamphilo neutiquam grave,
 Donec jam in ipsis nuptiis, postquam videt
 Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari;
 Ibi demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchidem
 Si adesset, credo, ibi ejus commiseresceret.
 Ubicunque datum erat spatium solitudinis,
 Ut conloqui mecum una posset: Parmeno,
 Perii; quid ego egi? in quod me conjeci malum?
 Non potero hoc ferre, Parmeno: perii miser.
PH. At te Di Deæque perduint cum isto odio, Laches.
PA. Ut ad pauca redeam, uxorem deducit domum:
 Nocte illa prima virginem non attigit:
 Quæ consecuta est nox, eam nihilo magis.
PH. Quid ais? cum virgine una adolescens cubuerit
 Plus potus, sese illa abstinere ut potuerit?
 Non verisimile dicis: nec verum arbitror.
PA. Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,

Nifi

Nifi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.
PH. Quid deinde fit? *PA.* Diebus sane pauculis
 Post, Pamphilus me solum seducit foras,
 Narratque, ut virgo ab se integra etiam tum fiet:
 Seque ante, quam eam uxorem duxisset domum,
 Sperasse eas tolerare posse nuptias.
 Sed, quam decrerim me non posse diutius
 Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
 Quin integram itidem reddam, ut accepi a suis,
 Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
PH. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.
PA. Hoc ego proferre, incommodum mihi esse arbitror.
 Reddi patri autem, cui tu nihil dicas viti,
 Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
 Non posse se mecum esse, abituram denique.
PH. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? *PA.* Quotidie.
 Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt,
 Maligna multo et magis procax facta illico est. [ume
PH. Non edepol mirum. *PA.* Atque ea res multo max-
 Disjunxit illum ab illa, postquam et ipse se,
 Et illam, et hanc, quæ domi erat, cognovit satis,
 Ad exemplum ambarum mores earum existumans.
 Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,
 Pudens, modesta; incommoda atque injurias
 Viri omnes ferre, et tegere contumelias.
 Hic animus, partim uxoris misericordia
 Devinctus, partim victus hujus injuriis,

S f

Paulatim

Paulatim elapsus est Bacchidi, atque huc transtulit
 Amorem, postquam par ingenium nactus est.
 Interea in Imbro moritur cognatus fenex
 Horunce, ea ad hos rediebat lege hereditas.
 Eo amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
 Relinquit cum matre hic uxorem: nam fenex
 Rus abdidit se: huc raro in urbem com meat.
PH. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
PA. Nunc audies. Primum dies complusculos
 Bene conveniebat sane inter eas: interim
 Miris modis odisse cœpit Sofratam:
 Neque lites ullæ inter eas, postulatio
 Nunquam. *PH.* Quid igitur? *PA.* Si quando ad eam
 accefferat
 Confabulatum, fugere e conspectu illico,
 Videre nolle. Denique, ubi non quit pati,
 Simulat se a matre accersi ad rem divinam: abit.
 Ubi illic dies est complures, accersi jubet.
 Dixere causam tunc nescio quam: iterum jubet:
 Nemo remifit. Postquam accersunt sæpius,
 Ægram esse simulant mulierem. Nostra illico
 It visere ad eam: admifit nemo. Hoc ubi fenex
 Rescivit, heri ea causa rure huc advenit,
 Patrem continuo convenit Philumenæ.
 Quid egerint inter se, nondum etiam scio:
 Nifi sane curæ est, quorsum eventurum hoc fiet.
 Habes omnem rem: pergam quo cœpi hoc iter.

PH.

PH. Et quidem ego: nam constitui cum quodam hospite,
 Me esse illum conventuram. *PA.* Dî vortant bene
 Quod agas. *PH.* Vale. *PA.* Et tu bene vale, Philotium.

A C T U S II. S C E N A I.

L A C H E S, S O S T R A T A.

PROH Deum atque hominum fidem, quod hoc ge-
 nus est! quæ hæc est conjuratio!
 Utin' omnes mulieres eadem æque studeant nolintque
 omnia?
 Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio ul-
 lam reperias?
 Itaque adeo uno animo omnes focrus oderunt nurus.
 Viris esse advorsas æque studium est: similis pertinacia est:
 In eodemque omnes mihi videntur ludo doctæ ad ma-
 litiam.
 Ei ludo, si ullus est, magistram hanc esse fatis certo scio.
SO. Me miseram, quæ nunc, quamobrem accuser, nescio.
LA. Hem, tu nescis? *SO.* Non, ita me Dii ament, mi
 Laches.
 Itaque una inter nos agere ætatem liceat. *LA.* Dii ma-
 la prohibeant!
SO. Meque abs te immerito esse accusatam, postmodo
 rescifces. *LA.* Scio.
 Te immerito? an quidquam pro istis factis dignum te
 dici potest, Sf 2 Quæ

Quæ me, et te, et familiam omnem dedecoras, filio luc-
tum paras?

Tum autem, ex amicis inimici ut sint nobis affines, facis;
Qui illum decrerunt dignum, suos cui liberos commit-
terent.

Tu sola exorere, quæ perturbes hæc tua impudentia.
SO. Egone? *LA.* Tu, inquam, mulier, quæ me omni-
no lapidem, non hominem, putas.

An, quia ruri crebro esse soleo, nescire arbitramini,
Quo quisque pacto hic vitam vostrarum exigit?
Multo melius, hic quæ fiunt, quam illic, ubi sum assi-
due, scio:

Ideo quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero
fama foris.

Jampridem equidem audivi cepisse odium tui Philume-
nam:

Minimeque adeo mirum: et, ni id fecisset, magis mirum
foret.

Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odisset do-
mum.

Quod si scissem, illa hic maneret potius, tu hinc isse
foras.

At vide, quam immerito ægritudo hæc oritur mihi abs
te, *Sofrata.*

Rus habitatum abii, concedens vobis, et rei serviens;
Sumtus vestros otiumque ut nostra res posset pati,

Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem
meam: Non

Non te pro his curasse rebus, ne quid ægre esset mihi?
SO. Non mea opera, neque pol culpa, evenit. *LA.* Imo
maxume.

Sola hic fuisti: in te omnis hæret culpa sola, *Sofrata.*
Quæ hic erant, curares; cum ego vos solvi curis cæteris.
Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet?
Illius dices culpa factum. *SO.* Haud equidem dico, mi
Laches.

LA. Gaudeo, ita me Dii ament, gnati causa. Nam de
te quidem,

Satis scio, peccando detrimenti nil fieri potest.

SO. Qui scis, an ea causa, mi vir, me odisse adsimula-
verit,

Ut cum matre una plus esset? *LA.* Quid ais? non signi-
hoc fat est,

Quod heri nemo voluit visentem ad eam te intro ad-
mittere?

SO. Enim lassam oppido tum esse aiebant; eo ad eam
non admiffa sum.

LA. Tuos esse illi mores morbum magis, quam ullam
aliam rem, arbitror:

Et merito adeo: nam vostrarum nulla est, quin gnatum
velit

Ducere uxorem; et quæ vobis placita est conditio, datur.
Ubi duxere impulsu vestro, vestro impulsu easdem ex-
igunt.

A C T U S II. S C E N A II.

PHIDIPPUS, LACHES, SOSTRATA.

ET SI scio ego, Philumena, meum jus esse, ut te cogam,

Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus, faciam

Ut tibi concedam, neque tuæ libidini advorsabor.

LA. Atque eccum Phidippum optume video. Hinc jam scibo, quid fiet.

Phidippe, etsi ego meis me omnibus scio esse adprime obsequentem;

Sed non adeo, ut mea facilitas corrumpat illorum animos.

Quod tu si idem faceres, magis in rem et nostram et vestram id effet.

Nunc video in illarum potestate esse te. *PH.* Heia vero.

LA. Adii te heri de filia: ut veni, itidem incertum amisti.

Haud ita decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc,

Celare te iras. Si quid est peccatum a nobis, profer:

Aut ea refellendo, aut purgando, vobis corrigemus,

Te iudice ipso. Sin ea est causa retinendi apud vos,

Quia ægra est; te mihi injuriam facere arbitror, Phidippe,

Si metuis, satis ut meæ domi curetur diligenter.

At,

At, ita me Dii ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es,

Ut tu illam salvam magis velis, quam ego: id adeo gnati causa,

Quem ego intellexi illam haud minus, quam seipsum; magnificare.

Neque adeo clam me est, quam esse eum graviter laturum credam,

Hoc si rescierit. Eo domum studeo hæc prius, quam ille, ut redeat.

PH. Laches, et diligentiam vestram, et benignitatem Novi: et, quæ dicis, omnia esse ut dicis, animum induco.

Ette hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire studeo, Si facere possim ullo modo. *LA.* Quæ res te facere id prohibet?

Eho, numquidnam accusat virum? *PH.* Minime: nam postquam attendi

Magis, et vi cœpi cogere ut rediret, sancte adjurat

Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.

Aliud fortasse alii vitii est: ego sum animo leni natus:

Non possum advorsari meis. *LA.* Hem, Sostrata! *SO.*

Heu me miseram!

LA. Certumne est istuc? *PH.* Nunc quidem, ut videtur. Sed numquid vis?

Nam est, quod me transire ad forum jam oportet. *LA.*

Eo tecum una.

A C T U S

A C T U S II. S C E N A III.

S O S T R A T A.

EDEPOL næ nos sumus inique æque omnes in-
fæ viris,

Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ ut videa-
mur malo.

Nam, ita me Dii ament, quod me accusat nunc vir, sum
extra noxiam.

Sed non facile est expurgatu: ita animum induxerunt,
focrus

Omnes esse iniquas. Haud pol me quidem: nam nun-
quam fecus

Habui illam, ac si ex me effet nata: nec, qui hoc mi
eveniat, scio.

Nisi pol filium multimodis jam expecto ut redeat do-
mum.

A C T U S III. S C E N A I.

P A M P H I L U S, P A R M E N O, M Y R R H I N A.

NEMINI ego plura acerba credo esse ex amore
homini unquam oblata,

Quam mi. Heu me infelicem! hancine ego vitam parsi
perdere? Hac-

Haccine causa ego eram tantopere cupidus redeundi
domum?

Cui quanto fuerat præstabilius, ubivis gentium agere
ætatem,

Quam huc redire, atque hæc ita esse miserum me res-
ciscere?

Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis objectus
labos,

Omne quod est interea tempus, priusquam id rescitum
est, lucro est.

PAR. At sic, citius qui te expedias his ærumnis, repe-
rias.

Si non redisses, hæ iræ factæ essent multo ampliores:

Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, scio reve-
rituras.

Rem cognosces: iram expedies: rursus in gratiam re-
stitues.

Levia sunt, quæ tu pergravia esse in animum induxti
tuum.

PAM. Quid consolare me? an quisquam usquam gen-
tium est æque miser?

Priusquam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum
amori deditum:

Jam in hac re ut taceam, cuius facile scitu est quam
fuerim miser:

Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mi
obtrudit pater.

Tt

Vix

Vix me illi abstraxi, atque impeditum in ea expedivi
animum meum,

Vixque huc contuleram; hem, nova res orta est, porro
ab hac quæ me abstrahat.

Tum matrem ex ea re me, aut uxorem in culpa inven-
turum arbitror:

Quod cum ita esse invenero, quid restat, nisi porro ut
fiam miser?

Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet:
Tum uxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio per-
tulit,

Tot meas injurias quæ nunquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est evenisse, Parmeno,
Unde ira inter eas intercessit, quæ tam permanfit diu.

PAR. At quidem hercle parvum: si vis vero veram ra-
tionem exsequi,

Non maxumas, quæ maxumæ sunt interdum iræ, injurias
Faciunt: nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus
quidem est,

Cum de eadem causa est iracundus factus inimicissimus.
Pueri inter sese quam pro levibus noxiis iras gerunt?
Quapropter? quia enim, qui eos gubernat animus, in-
firmum gerunt.

Itidem illæ mulieres sunt ferme, ut pueri, levi senten-
tia:

Fortasse unum aliquod verbum hanc inter eas iram con-
civerit.

PAM.

PAM. Abi, Parmeno, intro, ac me venisse nuntia. *PAR.*
Hem, quid hoc est? *PAM.* Tace.

PAR. Trepidari sentio, et cursari rursus prorsum. Age-
dum, ad fores

Accede propius. Hem, sensistin'? *PAM.* Noli fabula-
rier.

Proh Jupiter! clamorem audivi. *PAR.* Tute loqueris,
me vetas?

MY. Tace, obsecro, mea gnata. *PAM.* Matris vox visa
est Philumenæ.

Nullus sum. *PAR.* Qui dum? *PAM.* Perii. *PAR.* Quam-
obrem? *PAM.* Nescio quod magnum malum
Profecto, Parmeno, me celant. *PAR.* Uxorem Philu-
menam

Pavitare nescio quid, dixerunt: id si forte est, nescio.
PAM. Interii: cur mihi id non dixti? *PAR.* Quia non
poteram una omnia.

PAM. Quid morbi est? *PAR.* Nescio. *PAM.* Quid?
Nemon' medicum adduxit? *PAR.* Nescio.

PAM. Cesso hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quid-
quid est, certum sciam?

Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam af-
fectam?

Nam si periculum ullum in te inest, perisse me una haud
dubium est.

PAR. Non usus facto est mihi nunc hunc intro sequi:
Nam invisos omnes nos esse illis sentio.

T t 2

Heri

Heri nemo voluit Sofstratam intro admittere.
 Si forte morbus amplior factus fiet,
 Quod fane nolim, maxume heri causa mei,
 Servum illico introisse dicent Sofstratæ:
 Aliquid tulisse comminifcentur mali,
 Capiti atque ætati illorum, morbus qui auctus fit:
 Hera in crimen veniet, ego vero in magnum malum.

A C T U S III. S C E N A II.

S O S T R A T A, P A R M E N O, P A M P H I L U S.

N E S C I O quid jamdudum audio hic tumultuari
 misera:

Male metuo, ne Philumenæ magis morbus adgravescat:
 Quod te, Æsculapi, et te, Salus, ne quid fit hujus, oro.
 Nunc ad eam vifam. *PAR.* Heus, Sofstrata. *SO.* Hem.

PAR. Iterum istinc excludere.

SO. Ehem, Parmeno; tune hic eras? perii, quid faciam
 misera?

Non vifam uxorem Pamphili, cum in proxumo hic fit
 ægra?

PAR. Non vifas? ne mittas quidem vifendi causa quen-
 quam.

Nam qui amat cui odio ipfus est, bis facere stulte duco:
 Laborem inanem ipfus capit, et illi molestiam affert.
 Tum filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.

SO.

SO. Quid ais? an venit Pamphilus? *PAR.* Venit. *SO.*
 Diis gratiam habeo.

Hem, istoc verbo animus mihi rediit, et cura ex corde
 excessit.

PAR. Jam ea te causa maxume nunc huc introire nolo.
 Nam, si remittent quippiam Philumenæ dolores,
 Omnem rem narrabit, scio, continuo, sola foli,
 Quæ inter vos intervenit, unde ortum est initium iræ.
 Atque eccum video ipsum egredi. Quam tristis est! *SO.*

O mi gnate.

PAM. Mea mater, salve. *SO.* Gaudeo venisse salvom.
 Salvan'

Philumena est? *PAM.* Meliuscula est. *SO.* Utinam istuc
 ita Dii faxint.

Quid tu igitur lacrimas? aut quid es tam tristis? *PAM.*
 Recte, mater.

SO. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente in-
 vasit?

PAM. Ita factum est. *SO.* Quid morbi est? *PAM.* Fe-
 bris. *SO.* Quotidiana? *PAM.* Ita aiunt.

I fodes intro, consequar jam te, mea mater. *SO.* Fiat.

PAM. Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atque iis
 onera adjuta.

PAR. Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua rede-
 ant? *PAM.* Cessas?

A C T U S

A C T U S III. S C E N A III.

P A M P H I L U S.

NEQUEO mearum rerum initium ullum invenire idoneum,

Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi au-
ribus:

Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.

Nam modo intro me ut corripui timidus, alio suspicans
Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, uxorem: hei
mihi?

Postquam me aspexere ancillæ advenisse, illico omnes
simul

Lætæ exclamant, venit, id quod derepente aspexerant.
Sed continuo voltum earum sensi immutari omnium,
Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum
meum.

Una illarum interea propere præcucurrit, nuntians
Me venisse. Ego ejus videndi cupidus, recta consequor.
Postquam intro adveni, extemplo ejus morbum cog-
novi miser.

Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum da-
bat:

Neque voce alia, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
Postquam

Postquam aspexi; o facinus indignum! inquam, et cor-
ripui illico

Me inde, lacrumans, incredibili re atque atroci per-
citus.

Mater consequitur: jam ut limen exirem, ad genua ac-
cidit,

Lacrumans misera: miseritum est. Profecto hoc sic est,
ut puto,

Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque hu-
miles fumus.

Hanc habere orationem mecum principio institit:

O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, cau-
sam vides:

Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo im-
probo:

Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret
suum.

Sed, cum orata ejus reminiscor, nequeo quin lacrumem
miser.

Quæque fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie
obtulit,

Per eam te obsecramus ambæ, si jus, si fas est, uti
Advorsa ejus per te tecta tacitaque apud omnes fient:

Si unquam erga te animo esse amico sensisti eam, mi
Pamphile,

Sine labore hanc gratiam, te, ut sibi des pro illa, nunc
rogat.

Cæte-

Cæterum de redducenda id facias, quod in rem fit tuam:
Parturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conciscius.

Nam aiunt tecum post duobus concubuisse mensibus:
Tum, postquam ad te venit, mensis agitur hic jam septimus:

Quod te scire, ipsa indicat res. Nunc, si potis est Pamphile,

Maxime volo, doque operam, ut clam eveniat partus patrem,

Atque adeo omnes. Sed si fieri id non potest, quin sentiant,

Dicam abortum esse. Scio nemini aliter suspectum fore,
Quin, quod verifimile est, ex te recte eum natum putent.

Continuo exponetur. Hic tibi nihil est quidquam incommodi: et

Illi miseræ indigne factam injuriam contexeris.

Pollicitus sum, et fervare in eo certum est, quod dixi, fidem.

Nam de redducenda, id vero neutiquam honestum esse arbitror:

Nec faciam: etsi amor me graviter, consuetudoque ejus tenet.

Lacrumo, quæ posthac futura est vita, cum in mentem venit,

Solitudoque. O fortuna, ut nunquam perpetuo es bona!

Sed

Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit,

Quem ego tum consilio missum feci: idem nunc huic operam dabo.

Adest Parmeno cum pueris: hunc minime est opus

In hac re adesse: nam olim soli credidi,

Ea me abstinuisse in principio, cum data est.

Vereor, si clamorem ejus hic crebro exaudiat,

Ne parturire intelligat. Aliquo mihi est

Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

A C T U S III. S C E N A IV.

P A R M E N O, S O S I A, P A M P H I L U S.

A I N' tu, tibi hoc incommodum evenisse iter?

S O. Non hercle verbis, Parmeno, dici potest

Tantum, quam re ipsa navigare incommodum est.

P A R. Itane est? S O. O fortunate, nescis quid mali

Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.

Nam alias ut mittam miseras, unam hanc vide:

Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,

Cum interea semper mortem expectabam miser:

Ita usque advorsa tempestate usi sumus.

P A R. Odiosum! S O. Haud clam me est: denique her-

cle aufugerim

Potius, quam redeam, si eo mihi redeundum sciam.

Uu

P A R.

PAR. Olim quidem te causæ impellebant *loves*,
 Quod nunc minitare facere, ut faceres, *Sofia*.
 Sed *Pamphilum* ipsum video stare ante ostium.
 Ite intro. Ego hunc adibo, si quid me velit.
 Here, etiam nunc tu hic stas? *PAM.* Equidem te ex-
 specto. *PAR.* Quid est?
PAM. In arcem transcurso opus est. *PAR.* Cui homi-
 ni? *PAM.* Tibi.
PAR. In arcem? quid eo? *PAM.* *Callidemidem* hospi-
 tem
Myconium, qui mecum una advectus est, conveni.
PAR. Perii. Vovisse hunc dicam, si salvus domum
 Redisset unquam, ut me ambulando rumperet.
PAM. Quid cessas? *PAR.* Quid vis dicam? an conve-
 niam modo?
PAM. Imo, quod constitui, me hodie conventurum
 eum,
 Non posse, ne frustra illic expectet: vola.
PAR. At non novi hominis faciem. *PAM.* At faciam
 ut noveris:
Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius,
 Cadaverosa facie. *PAR.* Dî illum perduint.
 Quid, si non veniet? maneamne usque ad vesperum?
PAM. Maneto: curre. *PAR.* Non queo: ita defessus
 sum.
PAM. Ille abiit. Quid agam infelix? prorsus nescio,
 Quo pacto hoc celem, quod me oravit *Myrrhina*,

Suæ

Suæ gnatae partum: nam me miseret mulieris.
 Quod potero faciam tamen, ut pietatem colam:
 Nam me parenti potius, quam amori, obsequi
 Oportet. At at, eccum *Phidippum*, et patrem
 Video: horsum pergunt. Quid dicam, hisce, incertus sum.

A C T U S III. S C E N A V.

LACHES, PHIDIPPUS, PAMPHILUS.

DIXTIN' dudum illam dixisse se expectare filium?
PH. Factum. *LA.* Venisse aiunt: redeat. *PA.*

Quam causam dicam patri,
 Quamobrem non reducam, nescio. *LA.* Quem ego hic
 audivi loqui?

PA. Certum obfirmare est viam me, quam decrevi per-
 sequi.

LA. Ipfus est, de quo hoc agebam tecum. *PA.* Salve,
 mi pater.

LA. Gnate mi, salve. *PH.* Bene factum te advenisse
 Pamphile,

Et adeo, quod maxumum est, salvum atque validum.

PA. Creditur.
LA. Advenis modo? *PA.* Admodum. *LA.* Cedo, quid

reliquit Phania
 Consobrinus noster? *PA.* Sane hercle homo voluptati

Obsequens
 Uu 2 Fuit,

Fuit, dum vixit: et qui sic sunt, haud multum heredem juvant:

Sibi vero hanc laudem relinquunt: vixit, dum vixit, bene.

LA. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus una sententia?

PA. Quidquid est id quod reliquit, profuit. *LA.* Imo obfuit:

Nam illum vivum et salvum vellem. *PH.* Impune optare istuc licet:

Ille reviviscet jam nunquam. Et tamen, utrum malis, scio.

LA. Heri Philumenam ad se accersi hic iussit. Dic iussisse te.

PH. Noli fodere. Iussit. *LA.* Sed eam jam remittet. *PH.* Scilicet.

PA. Omnem rem scio, ut sit gesta. Adveniens audivi omnia. *LA.* At

Istos invidos Di perdant, qui hæc libenter nuntiant.

PA. Ego me scio cavisse, ne ulla merito contumelia

Fieri a vobis posset. Idque si nunc memorare hic velim,

Quam fideli animo et benigno in illam et clementi fui,

Vere possum; ni te ex ipsa hæc magis velim resciscere:

Namque eo pacto maxime apud te meo erit ingenio

fides,

Cum illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit.

Neque mea culpa hoc discidium evenisse, id testor Deos.

Neque mea culpa hoc discidium evenisse, id testor Deos.

Sed

Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ,

Cui concedat, cujus mores toleret sua modestia;

Neque alio pacto componi potest inter eas gratia;

Segreganda aut mater a me est, Phidippe, aut Philu-

mena.

Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi.

LA. Pamphile, haud invito ad aures sermo mihi accessit tuus,

fit tuus,

Cum te postputasse omnes res præ parente intelligo.

Verum vide, ne impulsus ira prave infistas, Pamphile.

PA. Quibus iris impulsus nunc in illam iniquus sum?

Quæ nunquam quidquam erga me commerita est, pater,

Quod nollèm: et sæpe, quod vellem, meritam scio.

Amoque, et laudo, et vehementer desidero:

Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum.

Illique exopto, ut reliquam vitam exigat

Cum eo viro, me qui sit fortunatior;

Quandoquidem illam a me distrahit necessitas.

PH. Tibi id in manu est, ne fiat. *LA.* Si sanus fies,

Jube illam redire. *PA.* Non est consilium, pater:

Matris servibo commodis. *LA.* Quo abis? mane;

Mane, inquam: quo abis? *PH.* Quæ hæc est pertinacia?

LA. Dixin', Phidippe, hanc rem ægre laturum esse eum?

Quamobrem te orabam, filiam ut remitteres.

PH. Non credidi edepol adeo inhumanum fore:

Ita nunc is sibi me supplicaturum putat?

Si est, ut velit reducere uxorem, licet:

Sed

Sin

Sin alio est animo, renumeret dotem huc, eat.

LA. Ecce autem, tu quoque proterve iracundus es

PH. Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.

LA. Decedet jam ira hæc: etsi merito iratus est.

PH. Quia paulum vobis accessit pecuniæ,

Sublati animi sunt. *LA.* Etiam mecum litigas?

PH. Deliberet, renuntietque hodie mihi,

Velitne, an non; ut alii, si huic non sit, fiet.

LA. Phidippe, ades, audi paucis. Abiit: quid mea?

Postremo inter se tranfigant ipsi, ut lubet:

Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquam obtemperant:

Quæ dico, parvi pendunt. Porto hoc jurgium ad

Uxorem, cujus hæc fiunt consilio omnia:

Atque in eam hoc omne, quod mihi ægre est, evomam.

A C T U S I V . S C E N A I .

MYRRHINA, PHIDIPPUS.

PERII, quid agam? quo me vortam? quid viro meo respondebo

Misera? nam audivisse vocem pueri visus est vagientis:

Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam:

Quod si rescierit peperisse, id qua causa clam me habuisse

Dicam, non edepol scio.

Sed

Sed ostium concrepuit: credo ipsum ad me exire: nullam.

PH. Uxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras.

Atque eccam video. Quid ais, Myrrhina? heus, tibi dico. *MY.* Mihine, mi vir?

PH. Vir ego tuus sum? tu virum me, aut hominem deputas adeo esse?

Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus forem,

Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. *MY.* Quibus? *PH.* At rogitas?

Peperit filia? hem, taces? ex quo? *MY.* Istuc patrem rogare est æquom?

Perii: ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?

PH. Credo: neque adeo arbitrari patris est aliter. Sed Idemiror,

Quid sit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris

Partum; præsertim cum et recte, et tempore suo pepererit.

Adeon' pervicaci esse animo, ut puerum præoptares perire,

Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam posthac scires,

Potius, quam advorsum animi tui lubricitatem esse cum illo nupta?

Ego

Ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te est penes.

MY. Misera sum. *PH.* Utinam sciam ita esse istuc. Sed nunc mihi in mentem venit,

De hac re quod locuta es olim, cum illum generum cepimus:

Nam negabas nuptam posse filiam tuam te pati Cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.

MY. Quamvis causam hunc suspicari, quam ipsam veram, mavolo.

PH. Multo prius scivi, quam tu, illum habere amicam, Myrrhina.

Verum id vitium nunquam decrevi esse ego adolescentiæ:

Nam id omnibus innatum est. At pol jam aderit, se quoque etiam cum oderit.

Sed ut olim te ostendisti eandem esse, nihil cessavisti usque adhuc,

Ut filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egissem, esset ratum.

Id, nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris.

MY. Adeon' me esse pervicacem censes, cui mater siem, Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?

PH. Tun' prospicere, aut judicare, nostram in rem quod fit, potes?

Audisti

Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret Exeuntem aut introeuntem ad amicam. Quid tum postea,

Si modeste ac raro hoc fecit? nonne ea dissimulare nos Magis humanum est, quam dare operam id scire, qui nos oderit?

Nam si is posset ab ea sese derepente avellere, Quicum tot consueffet annos; non eum hominem ducerem,

Nec virum satis firmum gnatae. *MY.* Mitte adolescentem, obsecro,

Et quæ me peccasse ais. Abi, solum solus conveni:

Roga, velitne uxorem an non. Si est, ut dicat velle se,

Redde: sin est autem, ut nolit, recte ego consului meæ.

PH. Siquidem ille ipse non volt, et tu sensisti in eo esse, Myrrhina,

Peccatum; aderam, cujus consilio ea par fuerat prospici.

Quamobrem incendor ira, esse ausam facere hæc te injussu meo.

Interdico, ne extulisse extra ædes puerum usquam velis.

Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem.

Ibo intro, atque edicam servis, ne quoquam efferri fiant.

MY. Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere.

Nam ut hic laturus hoc fit, si ipsam rem, ut fiet, resciverit,

Non edepol clam me est; cum hoc, quod levius est, tam animo iracundo tulit:

X x

Nec,

Nec, qua via sententia ejus possit mutari, scio.
Hoc mi unum ex plurimis miseris relliquom fuerat ma-
lum,

Si, puerum ut tollam, cogit, cujus nos qui fit nescimus
pater.

Nam, cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci
non quita est:

Neque detractum ei tum quidquam est, qui post possit
nosci, qui fiet:

Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens
annulum.

Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat di-
utius

Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

A C T U S I V . S C E N A I I .

S O S T R A T A , P A M P H I L U S .

NON clam me est, gnate mi, tibi me esse suspectam,
uxorem tuam

Propter meos mores hinc abisse: etsi ea dissimulas fe-
dulo.

Verum ita me Dii ament, itaque obtingant ex te, quæ
exopto mihi, ut

Nunquam sciens commerui, merito ut caperet odium
illam mei:

Teque

Teque antequam me amare rebar, ei rei firmasti fidem.
Nam mihi intus tuus pater narravit modo, quo pacto
me habueris

Præpositam amori tuo. Nunc tibi me certum est contra
gratiam

Referre, ut apud me præmium esse positum pietati scias.

Mi Pamphile, hoc et vobis, et meæ commodum famæ
arbitror:

Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certo decrevi
patre,

Ne mea præsentia obstet, neu causa ulla restet relliqua,

Quin tua Philumena ad te redeat. *P A .* Quæso, quid
istuc consili est?

Illius stultitia victa, ex urbe tu rus habitatum migres?

Haud facies: neque finam, ut qui nobis, mater, male-
dictum velit,

Mea pertinacia esse dicat factum, haud tua modestia.

Tum, tuas amicas te et cognatas deserere, et festos dies,

Mea causa, nolo. *S O .* Nihil pol jam istæc mihi res vo-
luptatis ferunt.

Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satis sum: fatias jam
tenet

Studiorum istorum: hæc mihi nunc cura est maxuma,
ut ne cui mea

Longinquitas ætatis obstet, mortemve expectet meam.

Hic video me esse invifam immerito: tempus est con-
cedere.

X x 2

Sic

Sic optume, ut ego opinor, omnes causas præcidam omnibus:

Et me hac suspicione exsolvam, et illis morem gefferō. Sine me, obsecro, hoc effugere, volgus quod male audit mulierum.

PA. Quam fortunatus cæteris sum rebus, absque una hac foret,

Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. *SO.*

Obsecro, mi Pamphile, Non tute incommodam rem, ut quæque est, in animum induces pati,

Si cætera ita sunt, ut tu vis, itaque ut esse ego illam existumo?

Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. *PA.* Væ misero mihi!

SO. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quam te, gnate mi.

ACTUS IV. SCENA III.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILUS.

QUEM cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi, uxor.

Istuc est sapere, qui, ubicunque opus fit, animum possis flectere;

Quod sit faciendum post fortasse, idem hoc nunc si feceris. *SO.*

SO. Fors fuat pol. *LA.* Abirus ergo hinc: ibi ego te, et tu me feres.

SO. Spero ecastor. *LA.* I ergo intro, et compone, quæ tecum simul

Ferantur. Dixi. *SO.* Ita ut jubes, faciam. *PA.* Pater.

LA. Quid vis, Pamphile? *PA.* Hinc abire matrem? minime. *LA.* Quid ita istuc vis?

PA. Quia de uxore incertus sum etiam, quid sim factururus. *LA.* Quid est?

Quid vis facere, nisi reducere? *PA.* Equidem cupio, et vix contineor:

Sed non minuam meum consilium. Ex usu quod est, id persequar.

Credo ea gratia concordēs, si non redducam, fore.

LA. Nescias. Verum tua refert nihil, utrum illæ fecerint,

Quando hæc abierit. Odiosa hæc est ætas adolescentulis:

E medio æquom excedere est. Postremo nos jam fabulæ Sumus, Pamphile, senex, atque anus.

Sed video Phidippum egredi per tempus. Accedamus.

A C T U S I V . S C E N A I V .

P H I D I P P U S , L A C H E S , P A M P H I L U S .

TIBI quoque edepol sum iratus, Philumena,
Graviter quidem. Nam hercle abs te factum est
turpiter:

Et si tibi causa est de hac re: mater te impulit:

Huic vero nulla est. *LA.* Opportune te mihi,
Phidippe, in ipso tempore ostendis. *PH.* Quid est?

PA. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?

LA. Dic filiæ, rus concessuram hinc Sostratam:

Ne revereatur, minus jam quo redeat domum. *PH.* Ah,

Nullam de his rebus culpam commeruit tua:

A Myrrhina hæc sunt mea uxore exorta omnia.

Mutatio fit: ea nos perturbat, Lache.

PA. Dum ne reducam, turbent porro, quam velint.

PH. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,
Affinitatem hanc sane perpetuam volo:

Sin est, ut aliter tua fiet sententia,

Accipias puerum. *PA.* Sensit peperisse: occidi.

LA. Puerum! quem puerum? *PH.* Natus est nobis nepos:

Nam abducta a vobis prægnans fuerat filia;

Neque fuisse prægnantem unquam ante hunc scivi diem.

LA. Bene, ita me Dii ament, nuntias: et gaudeo

Natum illum, et tibi illam salvam. Sed quid mulieris

Uxorem

Uxorem habes? aut quibus moratam moribus?

Nosne hoc celatos tamdiu? nequeo fatis,

Quam hoc mihi videtur factum prave, proloqui.

PH. Non tibi illud factum minus placet, quam mihi,
Laches.

PA. Etiam si dudum fuerat ambiguum hoc mihi,

Nunc non est, cum eam consequitur alienus puer.

LA. Nulla tibi, Pamphile, hic jam consultatio est.

PA. Perii. *LA.* Hunc videre sæpe optabamus diem,

Cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem.

Evenit: habeo gratiam Dis. *PA.* Nullus sum.

LA. Reduc uxorem, ac noli advorsari mihi.

PA. Pater, si ex me illa liberos vellet sibi,

Aut se esse mecum nuptam, fatis certo scio,

Non clam me haberet, quæ celasse intelligo.

Nunc, cum ejus alienum esse a me animum sentiam,

Nec conventurum inter nos posthac arbitror,

Quamobrem reducam? *LA.* Mater quod suavit sua,

Adolescens mulier fecit. Mirandumne id est?

Censent' te posse reperire ullam mulierem,

Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?

PH. Vosmet videte jam, Lache, et tu Pamphile,

Remissan' opus sit vobis, reductan' domum:

Uxor quid faciat, in manu non est mea.

Neutra in re vobis difficultas a me erit.

Sed quid faciemus puero? *LA.* Ridicule rogas.

Quidquid futurum est, huic reddas, suum scilicet,

Ut

Ut alamus nostrum. *PA.* Quem ipse neglexit pater,
Ego alam? *LA.* Quid dixi? eho, an non alemus, Pam-
phile?

Prodemus, quæso, potius? quæ hæc amentia est?
Enimvero prorsus jam tacere non queo.

Nam cogis ea, quæ nolo, ut, præsentem hoc, loquar.
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?

Aut, quid fit id, quod sollicitere ad hunc modum?

Primum, hanc ubi dixi causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc uxorem domi:

Pollicita est ea, se concessuram ex ædibus.

Nunc, postquam ademtam hanc quoque tibi causam
vides;

Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.

Erras, tui animi si me esse ignarum putas.

Aliquando tandem huc animum ut abducas tuum,
Quam longum spatium amandi amicam tibi dedi?

Sumtus, quos fecisti in eam, quam animo æquo tuli?

Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:

Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo.

Quæ tum, obsecutus mihi, fecisti ut decuerat:

Nunc animum rursus ad meretricem induxti tuum:

Cui tu obsecutus, facis huic adeo injuriam.

Nam in eandem vitam te revolutum denuo

Video esse. *PA.* Mene? *LA.* Teipsum: et facis injuriam;

Configis falsas causas ad discordiam,

Ut cum illa vivas, testem hanc cum abs te amoveris.

Senfitque

Senfitque adeo uxor: nam ei causa alia quæ fuit,
Quamobrem abs te abiret? *PH.* Plane hic divinat: nam
id est.

PA. Dabo jusjurandum, nihil esse istorum, tibi. *LA.* Ah,
Reduc uxorem: aut, quamobrem non opus fit, cedo.

PA. Non est nunc tempus. *LA.* Puerum accipias: nam
is quidem

In culpa non est. Post de matre videro.

PA. Omnibus modis miser sum: nec, quid agam, scio:
Tot me nunc rebus miserum concludit pater.

Abibo hinc, præsens quando promoveo parum.

Nam puerum injussu, credo, non tollet meo,

Præsertim in ea re cum fit mihi adiutrix focus.

LA. Fugis? hem, nec quidquam certi respondes mihi?

Num tibi videtur esse apud sese? sine:

Puerum, Phidippe, mihi cedo: ego alam. *PH.* Maxime.

Non mirum fecit uxor mea, si hoc ægre tulit:

Amaræ mulieres sunt, non facile hæc ferunt.

Propterea hæc ira est: nam ipsa narravit mihi:

Id ego, hoc præsentem, tibi nolueram dicere:

Neque illi credebam primo. Nunc vero palam est.

Nam omnino abhorrere animum huic video nuptiis.

LA. Quid ergo agam, Phidippe? quid das consili?

PH. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam
cenfeo:

Oremus: accusemus gravius: denique

Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.

Y y

LA.

LA. Faciam, ut mones. Eho puer, curre ad Bacchidem
hanc

Vicinam nostram: huc evoca verbis meis.

Et te oro porro, in hac re adjutor sis mihi. *PH.* Ah,
Jamdudum dixi, idemque nunc dico, Lache,

Manere affinitatem hanc inter nos volo,

Si ullo modo est ut possit; quod spero fore.

Sed visne adesse me una, dum istam convenis?

LA. Imo vero abi: aliquam puero neutricem para.

A C T U S I V . S C E N A V .

BACCHIS, LACHES.

NON hoc de nihilo est, quod Laches me nunc con-
ventam esse expetit:
Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, fit quod
velit.

LA. Videndum est, ne minus propter iram hanc im-
petrem, quam possiem;

Aut ne quid faciam plus, quod post me minus fecisse
fatius fit.

Aggrediar. Bacchis, salve.

BA. Salve, Laches. *LA.* Credo edepol te nonnihil mi-
rari, Bacchis,

Quid sit, quapropter te huc foras puerum evocare jussi.

BA. Ego pol quoque etiam timida sum, cum venit in
mentem, quæ sim, Ne

Ne nomen mihi quæstus obstet. Nam mores facile tutor.

LA. Si vera dicis, nihil tibi est a me pericli, mulier:
Nam jam ætate ea sum, ut non fiet peccato mihi ignof-
ci æquom:

Quo magis omnes res cautius, ne temere faciam, accuro:
Nam si facis, facturave es, bonas quod par est facere;
Inscitum offerre injuriam tibi, immerenti iniquom est.

BA. Est magna ecastor gratia de istac re quam tibi ha-
beam.

Nam, qui post factam injuriam se expurget, parum mihi
profit.

Sed quid istuc est? *LA.* Meum receptas filium ad te
Pamphilum. *BA.* Ah.

LA. Sine dicam. Uxorem hanc priusquam duxit, vos-
trum amorem pertuli.

Mane: nondum etiam dixi id, quod volui. Hic nunc
uxorem habet.

Quærealium firmiorem tibi, dum tempus consulendi est.
Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol tu
eadem istac ætate.

BA. Quis id ait? *LA.* Socrus. *BA.* Mene? *LA.* Teip-
sam. Et filiam abduxit suam:

Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui est, ex-
stinguere.

BA. Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem
fidem,

Sanctius quam jusjurandum, id pollicerer tibi, Laches,

ACTUS

Y y 2

Me

Me fegregatum habuisse, uxorem ut duxit, a me Pamphilum.

LA. Lepida es. Sed scin', quid volo potius fodes facias? *BA.* Quid, cedo?

LA. Eas ad mulieres huc intro, atque istuc jusjurandum idem

Polliceare illis: exple animum iis, teque hoc crimine expedi.

BA. Faciam: quod pol, si esset alia ex hoc quæstu, haud faceret, scio;

Ut de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet.

Sed nolo esse falsa fama gnatum suspectum tuum, Nec leviozem vobis, quibus est minime æquom, viderier Immerito: nam meritus de me est, quod queam, illi ut commodem.

LA. Facilem benevolumque lingua tua jam tibi me reddidit:

Nam non sunt solæ arbitrata hæ: ego quoque etiam credidi.

Nunc cum ego te esse præter nostram opinionem comperi;

Fac eadem ut sis porro: nostra utere amicitia, ut voles.

Aliter si facis—reprimam me, ne ægre quidquam ex me audias.

Verum hoc te moneo unum; qualis sim amicus, aut quid possiem,

Potius quam inimicus, periculum facias.

ACTUS

ACTUS IV. SCENA VI.

PHIDIPPUS, LACHES, BACCHIS.

NIHIL apud me tibi Desieri patiar, quin, quod opus sit, benigne præbeatur.

Sed cum tu fatura atque ebria eris, puer ut satur fit, facito.

LA. Noster focer, video, venit: puero nutricem adducit. Phidippe, Bacchis dejerat persancte. *PH.* Hæccine ea est? *LA.* Hæc est.

PH. Nec pol istæ metuunt Deos; neque has respicere Deos opinor.

BA. Ancillas dedo: quo lubet cruciatu per me exquire. Hæc res hic agitur: me facere, Pamphilo ut redeat uxor, Oportet: quod si perficio, non poenitet me famæ, Solam fecisse id, quod aliæ meretrices facere fugitant.

LA. Phidippe, nostras mulieres suspectas fuisse falso Nobis in re ipsa invenimus. Porro hanc nunc experiamur.

Nam si compererit crimini tua se uxor credidisse, Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus gnatus,

Quod peperit uxor clam, id leve est. Cito ab eo hæc ira abscedet.

Profecto

Profecto in hac re nihil mali est, quod fit discidio dignum.

PH. Velim quidem hercle. *LA.* Exquire: adest: quod satis fit, faciet ipsa.

PH. Quid mihi istæc narras? an quia non tute ipse dudum audisti,

De hac re animus meus ut fit, Laches? illis modo explete animum.

LA. Quæso edepol, Bacchis, quod mihi es pollicita, tute ut ferves.

BA. Ob eam rem vis ergo introeam? *LA.* I, atque exple animum iis, ut credant.

BA. Eo: etsi scio pol iis fore meum conspectum invisum hodie:

Nam nupta meretrici hostis est, a viro ubi segregata est.

LA. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris, rescifcent.

PH. At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint:

Nam illas errore, et te simul suspicione, exsolves.

BA. Perii, pudet Philumenæ me. Sequimini me intro ambæ.

LA. Quid est, quod mihi malim, quam quod huic intelligo evenire,

Ut gratiam ineat sine suo dispendio, et mihi profit?

Nam si est, ut hæc nunc Pamphilum vere ab se segregarit;

Scit

Scit sibi nobilitatem ex eo, et rem natam, et gloriam esse:

Referet gratiam ei, unaque nos sibi opera amicos junget.

A C T U S V. S C E N A I.

P A R M E N O, B A C C H I S.

EDEPOL næ meam herus esse operam deputat parvi preti,

Qui ob rem nullam misit; frustra ubi totum defedi diem, Myconium hospitem dum exspecto in arce Callidemdem,

Itaque ineptus hodie dum illic sedeo, ut quisque venerat,

Accedebam: adolescens, dic dum, quæso, es tu Myconius?

Non sum. At Callidemides? Non. Hospitem ecquem Pamphilum

Hic habes? omnes negabant: neque eum quenquam esse arbitror.

Denique hercle jam pudebat: abii. Sed, quid Bacchidem Ab nostro affine exeuntem video? quid huic hic est rei?

BA. Parmeno, opportune te offers: propere curre ad Pamphilum.

PA. Quid eo? *BA.* Dic me orare, ut veniat. *PA.* Ad te? *BA.* Imo ad Philumenam.

PA.

PA. Quid rei est? *BA.* Tua quod nil refert, percontari definas.

PA. Nihil aliud dicam? *BA.* Etiam, cognosse annulum illum Myrrhinam

Gnatæ suæ fuisse, quem ipse olim mihi dederat. *PA.* Scio.

Tantumne est? *BA.* Tantum. Aderit continuo, hoc ubi ex te audiverit.

Sed cessas? *PA.* Minime equidem: nam hodie mihi potestas haud data est:

Ita cursando, atque ambulando totum hunc contrivi diem.

A C T U S V. S C E N A II.

B A C C H I S.

QUANTAM obtuli adventu meo lætitiā Pamphilo hodie?

Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas? Gnatum ei restituo, qui pene harum ipsiusque opera periit:

Uxorem, quam nunquam est ratus posthac se habiturum, reddo:

Qua re suspectus suo patri, et Phidippo fuit, exsolvi.

Hic adeo his rebus annulus fuit initium inveniundis.

Nam memini, abhinc menses decem fere ad me nocte prima, Confugere

Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum,

Cum hoc annulo. Extimui illico. Mi Pamphile, inquam, amabo,

Quid es exanimatus, obsecro? aut unde annulum istum nactus?

Dic mihi. Ille, alias res agere se simulare. Postquam video,

Nescio quid suspicari, magis cœpi instare, ut dicat.

Homo se fatetur vi in via nescio quam compressisse:

Dicitque sese illi annulum, dum luctat, detraxisse:

Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modo me habentem:

Rogat unde sit. Narro omnia hæc: inde est cognitio facta,

Philumenam esse compressam ab eo, et filium inde hunc natum.

Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor:

Et si hoc meretrices aliæ nolunt; neque enim est in rem nostram,

Ut quisquam amator nuptiis lætetur. Verum ecastor,

Nunquam animum quæsti gratia ad malas adducam partes.

Ego, dum illo licitum est, usa sum benigno, et lepido, et comi.

Incommode mihi nuptiis evenit, factum fateor.

At pol me fecisse arbitror, ne id merito mihi eveniret.

Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æ-
quom est ferre.

A C T U S V. S C E N A III.

P A M P H I L U S, P A R M E N O, B A C C H I S.

V I D E, mi Parmeno, etiam fodes, ut mi hæc certa
et clara attuleris:

Ne me in breve hoc conjicias tempus, gaudio hoc falso
frui.

P A R. Visum est. P A M. Certene? P A R. Certe. P A M.
Deus sum, si hoc ita est. P A R. Verum reperies.

P A M. Manedum, fodes. Timeo ne aliud credam, at-
que aliud nunties.

P A R. Maneo. P A M. Sic te dixisse opinor, invenisse
Myrrhinam,

Bacchidem annulum suum habere. P A R. Factum. P A M.
Eum, quem olim ei dedi:

Eaque hoc te mihi nuntiare jussit: itane est factum?
P A R. Ita, inquam.

P A M. Quis me est fortunatior, venustatisque adeo ple-
nior?

Egon' te pro hoc nuntio quid donem? quid? quid? nescio.

P A R. At ego scio. P A M. Quid? P A R. Nihil enim.

Nam neque in nuntio, neque in me ipso, tibi quid sit
boni, scio.

P A M.

P A M. Egon', qui ab Orco mortuum me reducem in
lucem feceris,

Sinam sine munere a me abire? ah, nimium me ingra-
tum putas.

Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium:

Me exspectat, credo. B A. Salve, Pamphile.

P A M. O Bacchis, o mea Bacchis, servatrix mea!

B A. Bene factum, et volupe est. P A M. Factis, ut cre-
dam, facis:

Antiquamque adeo tuam venustatem obtines,

Ut voluptati obitus, fermo, adventus tuus, quocunque

adveneris,

Semper fiet. B A. At tu, ecastor, morem antiquum at-

que ingenium obtines,

Ut unus omnium homo te vivat nunquam quisquam

blandior.

P A M. Ha, ha, hæ! tun' mihi istuc? B A. Recte amasti,

Pamphile, uxorem tuam:

Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod

noffem, videram.

Perliberalis visa est. P A M. Dic verum. B A. Ita me Dii

ament, Pamphile.

P A M. Dic mihi, harum rerum numquid dixti jam pa-

tri? B A. Nil. P A M. Neque opus est;

Adeo mutito: placet non fieri hoc itidem, ut in comœ-
diis,

Omnia omnes ubi resciscunt. Hic, quos par fuerat re-

sciscere,

Sciunt;

Sciunt; quos non autem æquom est scire, neque resciscient, neque scient.

BA. Imo etiam, qui hoc occultari facilius credas, dabo: Myrrhina ita Phidippo dixit, jurijurando meo Se fidem habuisse, et propterea te sibi purgatum. *PAM.*

Optume est:

Speroque hanc rem esse eventuram nobis ex sententia.

PAR. Here, licetne scire ex te, hodie quid sit quod feci boni?

Aut quid istuc est, quod vos agitis? *PAM.* Non licet.

PAR. Tamen suspicor.

Egon' hunc ab Orco mortuum? quo pacto? *PAM.* Nescis, Parmeno,

Quantum hodie profueris mihi, et ex quanta ærumna extraxeris.

PAR. Imo vero scio, neque hoc imprudens feci. *PAM.*

Ego istuc satis scio. *PAR.* An

Temere quidquam Parmenonem prætereat, quod facto usus fit?

PAM. Sequere me intro, Parmeno. *PAR.* Sequor. Equidem plus hodie boni

Feci imprudens, quam sciens ante hunc diem unquam.

Plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

M25757

